

Робоча програма дисципліни «Банківський нагляд і регулювання з використанням управлінських інформаційних систем і технологій»

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 123 · КОМП'ЮТЕРНА ІНЖЕНЕРІЯ

БАКАЛАВР · ОП ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ В УСІ І ТЕХН...

90

Годин

Загальний обсяг дисципліни

3

Кредити ЄКТС

Відповідно до стандарту

3

Модулі

Змістовних блоки курсу

Загальна інформація про дисципліну

Ідентифікація

Назва: Банківський нагляд і регулювання

Спеціальність: 123 Комп'ютерна інженерія

ОП: Фінанси, банківська справа та страхування в управлінських інформаційних системах і технологіях

Ступінь: Бакалавр

Обсяг: 90 годин / 3 кредити ЄКТС

Модулів: 3 змістовних блоки

Підсумковий контроль: Іспит

Призначення дисципліни

Дисципліна «Банківський нагляд і регулювання з використанням управлінських інформаційних систем і технологій» формує у студентів системне розуміння механізмів державного регулювання та нагляду за діяльністю банків в Україні й у світі. Курс охоплює теоретичні основи банківського регулювання, інструменти пруденційного нагляду, міжнародні стандарти (Базель III/IV), ліцензування, нормативи діяльності банків та антикризове регулювання.

Дисципліна є обов'язковою для підготовки бакалаврів зі спеціальності 123 «Комп'ютерна інженерія» в межах освітньої програми «Фінанси, банківська справа та страхування в управлінських інформаційних системах і технологіях» та забезпечує формування необхідних загальних і фахових компетентностей.

Загальні компетентності

Аналітичне мислення

Здатність до аналізу, синтезу та критичного оцінювання інформації в контексті банківського регулювання: виявлення суттєвих даних, порівняння регуляторних підходів, формування обґрунтованих висновків щодо відповідності банків встановленим нормативам.

Самоорганізація

Уміння самостійно навчатися, планувати роботу та організовувати виконання завдань у визначені строки, зокрема під час підготовки аналітичних оглядів нормативної бази НБУ, розрахункових робіт і презентацій.

Комунікація

Здатність до усної та письмової професійної комунікації: чітко пояснювати регуляторні поняття та вимоги, аргументовано відповідати на запитання, оформлювати аналітичні звіти та висновки щодо стану банківського нагляду.

Командна робота

Відповідальність, ініціативність та готовність працювати в команді під час групового аналізу кейсів із банківської практики, обговорення регуляторних рішень НБУ та спільного пошуку оптимальних рішень у сфері нагляду.

Студент повинен вміти: аналізувати нормативну, статистичну та звітну інформацію банків; виділяти головне та узагальнювати результати; планувати власну діяльність і дотримуватися дедлайнів; коректно спілкуватися з викладачами та одногрупниками; брати участь у командній роботі та розподіляти обов'язки.

Фахові компетентності

Розуміння банківського регулювання

Розуміння сутності банківського регулювання та нагляду, їх функцій і ролі у забезпеченні стабільності фінансової системи. Знання принципів функціонування регуляторного середовища, інструментів пруденційного нагляду, ліцензування та реєстрації банків відповідно до чинного законодавства України.

Аналіз показників банків

Здатність аналізувати економічні нормативи банків: достатність капіталу, показники ліквідності, кредитний ризик, рентабельність, нормативи НБУ та їх відповідність вимогам Базеля III/IV.

Міжнародні стандарти та IT-інструменти

Знання міжнародних стандартів банківського регулювання (Базельські угоди, стандарти FATF, директиви ЄС), застосування інформаційних систем і технологій у процесах банківського нагляду та RegTech-рішень.

Студент повинен вміти: оцінювати відповідність банків регуляторним вимогам за ключовими нормативами; аналізувати систему банківського нагляду в Україні та її відповідність міжнародним стандартам; характеризувати інструменти та методи пруденційного нагляду; орієнтуватися в основах ліцензування та застосування заходів впливу; пояснювати роль інформаційних технологій у сучасному банківському надгляді.

Результати навчання

→ Пояснення категорій банківського нагляду

Пояснювати сутність ключових категорій: банківське регулювання, пруденційний нагляд, достатність капіталу, ліквідність, кредитний ризик, ліцензування, заходи впливу, банківська ліцензія та системно важливі банки.

→ Інструменти та методи нагляду

Характеризувати методи безвиїзного та виїзного нагляду, застосовувати методи оцінки фінансового стану банків (CAMELS), визначати основні тенденції та робити висновки щодо стійкості банківської системи.

→ Аналіз регуляторної діяльності банків

Аналізувати основні показники та нормативи діяльності банків для оцінки їх відповідності вимогам НБУ та міжнародним стандартам банківського регулювання.

→ Нормативно-правова та технологічна база

Орієнтуватися в нормативно-правовій базі банківського нагляду в Україні; використовувати інформаційні системи та RegTech-рішення для аналізу регуляторних даних і прийняття обґрунтованих рішень.

Система банківського регулювання та нагляду

Тема 1.1

Сутність і функції банківського регулювання та нагляду. Правові засади, органи банківського регулювання в Україні та їх повноваження. Роль НБУ як мегарегулятора.

Тема 1.2

Ліцензування та реєстрація банків. Умови та порядок видачі банківської ліцензії, вимоги до статутного капіталу, підстави для відкликання ліцензії.

Тема 1.3

Пруденційний нагляд: безвиїзний та виїзний нагляд. Методологія CAMELS, рейтингова оцінка банків, система раннього попередження про неплатоспроможність.

Тема 1.1 — Лекційний матеріал

Сутність і функції банківського регулювання та нагляду

Лекція 1 (2 год.): Поняття банківського регулювання та банківського нагляду: спільні риси та відмінності. Функції банківського регулювання (дозвільна, регламентуюча, контрольна, охоронна). Об'єкти та суб'єкти банківського нагляду. Принципи ефективного банківського нагляду (Базельський комітет, 2024).

Органи банківського регулювання в Україні: Національний банк України як мегарегулятор (з 2020 р. — нагляд за небанківськими фінансовими установами). Правова база: Закон України «Про банки і банківську діяльність», Закон «Про Національний банк України». Міжнародна співпраця: МВФ, Базельський комітет, ЄЦБ.

Ключові питання лекції

- Поняття та ознаки банківського регулювання і нагляду
- Функції та завдання органів банківського нагляду
- Правові засади банківського регулювання в Україні
- НБУ як мегарегулятор фінансового ринку: повноваження та функції
- Принципи ефективного банківського нагляду Базельського комітету (2024)
- Взаємодія НБУ з міжнародними фінансовими організаціями (МВФ, ЄБРР, ЄЦБ)

❏ Нормативна база: Закон України «Про банки і банківську діяльність», Закон «Про Національний банк України», Основні принципи ефективного банківського нагляду (Базельський комітет, 2024).

Тема 1.1 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (1 год.)

Завдання 1. Порівняльний аналіз моделей банківського нагляду (секторальна, функціональна, єдиного регулятора, Twin Peaks): заповнення порівняльної таблиці за критеріями (органи нагляду, переваги, недоліки, приклади країн).

Завдання 2. Кейс: визначення відповідності повноважень НБУ принципам Базельського комітету з банківського нагляду (2024). Обґрунтування висновків.

Завдання 3. Тестування за ключовими термінами теми (10 питань).

Самостійна робота (4 год.)

- Опрацювання Закону України «Про банки і банківську діяльність» (розділ про нагляд) та конспектування ключових положень
- Підготовка порівняльної характеристики систем банківського нагляду України та країни ЄС (за відкритими даними НБУ та ЄЦБ)
- Складання схеми «Система органів банківського регулювання в Україні»
- Опрацювання: Крупка М. та ін. «Банківська система» (ЛНУ, 2023) — розділ про банківський нагляд

Очікуваний результат: студент вміє характеризувати систему банківського регулювання та нагляду, розрізняти моделі нагляду та обґрунтовувати відповідність НБУ міжнародним стандартам.

Тема 1.2 — Лекційний матеріал

Ліцензування та реєстрація банків

Лекція 2 (2 год.): Порядок створення та реєстрації банку в Україні. Умови отримання банківської ліцензії: вимоги до розміру статутного капіталу, ділової репутації засновників та керівників, організаційної структури та систем управління ризиками. Перелік банківських операцій та дозволи на їх здійснення.

Підстави для відкликання ліцензії: систематичне порушення законодавства, недотримання нормативів НБУ, здійснення операцій, що загрожують інтересам вкладників. Виведення банків із ринку в умовах воєнного стану (2022–2024 рр.). Процедура ліквідації банку та роль ФГВФО.

Ключові питання лекції

- Поняття та значення ліцензування банківської діяльності
- Умови та порядок отримання банківської ліцензії в Україні
- Вимоги до статутного капіталу та ділової репутації
- Класифікація банківських операцій та дозволи на їх здійснення
- Підстави та процедура відкликання банківської ліцензії
- Роль ФГВФО у захисті вкладників при ліквідації банків

Тема 1.2 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (1 год.)

Завдання 1. Аналіз переліку діючих банків України (реєстр НБУ): визначення структури банківської системи за типами ліцензій, обсягом активів, формою власності.

Завдання 2. Кейс: аналіз підстав відкликання ліцензій у банків протягом 2022–2024 рр. (на прикладі ліквідованих банків). Обґрунтування рішень НБУ.

Завдання 3. Міні-дискусія: «Чи достатні вимоги до капіталу для отримання банківської ліцензії в Україні?»

Самостійна робота (4 год.)

- Опрацювання теоретичного матеріалу за: Крупка М. та ін. «Банківська система» (ЛНУ, 2023) — теми «Ліцензування», «Реєстрація банків»
- Підготовка аналітичної записки: «Динаміка кількості банків в Україні (2019–2024 рр.): причини скорочення» (1–2 сторінки)
- Складання порівняльної таблиці вимог до ліцензування банків в Україні та країні ЄС
- Пошук актуальних даних на сайті НБУ (bank.gov.ua) щодо чинних банківських ліцензій

Очікуваний результат: студент вміє аналізувати структуру банківської системи, характеризувати порядок ліцензування та підстави відкликання банківської ліцензії.

Тема 1.3 — Лекційний матеріал

Пруденційний нагляд: безвиїзний та виїзний нагляд

Лекція 3 (2 год.): Поняття пруденційного нагляду: мета, завдання, принципи. Безвиїзний нагляд: аналіз фінансової звітності банків, моніторинг економічних нормативів, виявлення відхилень. Виїзний нагляд: планові та позапланові інспекції, предмет та порядок проведення. Система раннього попередження (Early Warning System).

Методологія CAMELS: оцінка банків за компонентами — Capital adequacy (достатність капіталу), Asset quality (якість активів), Management (менеджмент), Earnings (прибутковість), Liquidity (ліквідність), Sensitivity to market risk (чутливість до ринкового ризику). Рейтингова система від 1 (найкращий) до 5.

Структура оцінки CAMELS

1. Capital adequacy — норматив достатності капіталу (H2)
2. Asset quality — частка NPL, резерви під кредитні ризики
3. Management — якість управління, внутрішній аудит, комплаєнс
4. Earnings — ROA, ROE, чистий процентний дохід
5. Liquidity — нормативи ліквідності (H4, H5, H6, LCR)
6. Sensitivity to market risk — відкрита валютна позиція, процентний ризик

Тема 1.3 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Практичне застосування методології CAMELS: оцінка умовного банку за кожним компонентом на підставі наданих фінансових даних. Виставлення рейтингу та формулювання висновків.

Завдання 2. Аналіз програмних звітів НБУ: виявлення банків із найвищим рівнем ризику на основі відкритих даних. Обґрунтування потенційних наглядових заходів.

Завдання 3. Презентація та захист результатів CAMELS-аналізу (3–5 хвилин на групу). Взаємооцінювання за критеріями.

Самостійна робота (4 год.)

- Опрацювання Основних принципів ефективного банківського нагляду Базельського комітету (переклад НБУ, 2024): принципи щодо методів нагляду
- Підготовка реферату: «Методологія CAMELS: сутність, переваги та обмеження у банківському надгляді» (3–4 сторінки)
- Аналіз реального банку України за відкритою фінансовою звітністю (сайт НБУ): попередня CAMELS-оцінка
- Опрацювання навч. посіб.: Мельник С. І., Шевченко Н. В., Висоцька І. Б. «Банківська система» (ЛДУВС, 2023) — розділ «Банківський надгляд»

Очікуваний результат: студент вміє застосовувати методологію CAMELS, проводити оцінку фінансового стану банку та ідентифікувати потенційні ризики для банківської стабільності.

Регуляторні вимоги до діяльності банків

Тема 2.1

Нормативи банківської діяльності НБУ: нормативи капіталу, ліквідності, кредитного ризику, валютної позиції — склад, методика розрахунку та контроль за дотриманням.

Тема 2.2

Управління ризиками в банках. Класифікація банківських ризиків, методи ідентифікації, оцінки та мінімізації. Вимоги НБУ до систем управління ризиками.

Тема 2.3

Міжнародні стандарти банківського регулювання: Базельські угоди (Базель I, II, III, IV). Вимоги до капіталу, ліквідності (LCR, NSFR) та показник левериджу.

Тема 2.4

Заходи впливу НБУ та антикризове регулювання. Інструменти наглядового реагування, виведення банків із ринку, тимчасова адміністрація та ліквідація.

Тема 2.1 — Лекційний матеріал

Нормативи банківської діяльності НБУ

Лекція 4–5 (4 год.): Поняття економічних нормативів та їх роль у банківському нагляді. **Нормативи капіталу:** норматив мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1), норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2), норматив достатності основного капіталу (Н3). Методика розрахунку зважених за ризиком активів.

Нормативи ліквідності: норматив поточної ліквідності (Н4), норматив короткострокової ліквідності (Н5), норматив середньострокової ліквідності (Н6). Покриття ліквідністю (LCR — Liquidity Coverage Ratio): поняття, вимоги Базеля III та імплементація в Україні.

Нормативи кредитного ризику та валютна позиція

Нормативи кредитного ризику: норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), норматив великих кредитних ризиків (Н8), норматив кредитного ризику на пов'язаних осіб (Н9). Контроль за концентрацією кредитних ризиків.

Ключові формули

- $H2 \text{ (адекватність капіталу)} = \frac{\text{Регулятивний капітал}}{\text{Активи, зважені за ризиком}} \times 100\% \geq 10\%$
- $LCR = \frac{\text{Високоякісні ліквідні активи}}{\text{Чистий відтік коштів за 30 днів}} \geq 100\%$
- $H7 = \frac{\text{Сума вимог до контрагента}}{\text{Регулятивний капітал}} \times 100\% \leq 25\%$

Тема 2.1 – Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (1 год.)

Задача 1. Розрахунок нормативів капіталу банку (Н1, Н2, Н3) за умовними даними балансу. Перевірка відповідності мінімальним вимогам НБУ та висновки.

Задача 2. Розрахунок нормативів ліквідності (Н4, Н5) та показника LCR для умовного банку. Аналіз відхилень від нормативних значень та їх наслідки.

Задача 3. Розрахунок нормативів кредитного ризику (Н7, Н8) та оцінка рівня концентрації кредитних ризиків у портфелі умовного банку.

Самостійна робота (4 год.)

- Опрацювання Інструкції НБУ «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні» (zakon.rada.gov.ua): розділи щодо нормативів капіталу та ліквідності
- Виконання розрахункового завдання: аналіз дотримання нормативів НБУ реальним банком за відкритою звітністю (bank.gov.ua) за два звітних квартали
- Підготовка таблиці «Нормативи банківської діяльності НБУ: значення, методика розрахунку, санкції за порушення»
- Пошук даних на bank.gov.ua щодо середніх нормативів по банківській системі України

Очікуваний результат: студент вміє розраховувати та інтерпретувати основні нормативи банківської діяльності, оцінювати відповідність банків регуляторним вимогам НБУ.

Тема 2.2 — Лекційний матеріал

Управління ризиками в банках

Лекція 6 (2 год.): Поняття банківських ризиків та їх класифікація: кредитний ризик, ризик ліквідності, ринковий ризик (процентний, валютний, фондовий), операційний ризик, юридичний ризик, репутаційний ризик. Системний ризик та ризик зараження у банківській системі.

Методи управління ризиками: ідентифікація → оцінка (кількісна та якісна) → моніторинг → контроль → реагування. Інструменти: стрес-тестування, сценарний аналіз, VaR (Value at Risk), внутрішні моделі оцінки ризиків. Вимоги НБУ до систем управління ризиками (ризик-апетит, ризик-культура, ICAAP).

Вимоги до систем управління ризиками

Триступенева система захисту (Three Lines of Defence): перша лінія — бізнес-підрозділи (власники ризиків); друга лінія — підрозділи управління ризиками та комплаєнс; третя лінія — внутрішній аудит.

Ключові показники

- $NPL\ Ratio = \frac{\text{Прострочені кредити}}{\text{Кредитний портфель}} \times 100\%$
- $Coverage\ Ratio = \frac{\text{Резерви}}{NPL} \times 100\%$
- VaR = Максимальний збиток при заданому рівні довіри
- $DSCR = \frac{\text{Чистий операційний дохід}}{\text{Обслуговування боргу}}$

Тема 2.2 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Задача 1. Складання карти ризиків умовного банку: класифікація ризиків за рівнем ймовірності та впливу (матриця «ймовірність × наслідок»). Визначення пріоритетних ризиків для управління.

Задача 2. Розрахунок показника NPL Ratio та Coverage Ratio для умовного банку. Порівняння з середніми показниками по банківській системі України. Висновки щодо якості кредитного портфеля.

Задача 3. Аналіз відхилень: порівняння фактичного рівня ризиків із заявленим ризик-апетитом умовного банку. Пропозиції щодо коригування стратегії управління ризиками.

Самостійна робота (4 год.)

- Опрацювання навч. посіб.: Мельник С. І., Шевченко Н. В., Висоцька І. Б. «Банківська система» (ЛДУВС, 2023) — теми «Банківські ризики», «Управління ризиками»
- Виконання аналітичного завдання: порівняння структури ризиків двох банків України за відкритими звітами про управління ризиками
- Підготовка есе: «Стрес-тестування банків як інструмент пруденційного нагляду: міжнародний досвід та практика НБУ»
- Розв'язання типових задач на розрахунок показників кредитного ризику (5 задач)

Очікуваний результат: студент вміє класифікувати банківські ризики, розраховувати ключові показники ризику, складати карту ризиків та пропонувати заходи управління ризиками.

Тема 2.3 — Лекційний матеріал

Міжнародні стандарти банківського регулювання

Лекція 7 (2 год.): Базельський комітет з банківського нагляду: статус, склад, функції. Еволюція Базельських угод: Базель I (1988) — мінімальні вимоги до капіталу; Базель II (2004) — три «стовпи» (мінімальний капітал, наглядовий процес, ринкова дисципліна); Базель III (2010, переглянутий у 2017–2019 рр.) — нові вимоги до капіталу, введення LCR та NSFR, показник левериджу.

Базель IV (2017–2027): реформи стандартизованих підходів до кредитного та операційного ризику, обмеження використання внутрішніх моделей, output floor — мінімальний рівень вимог до капіталу. Імплементация стандартів Базеля в Україні: стан та перспективи.

Три стовпи Базеля II/III

1. **Перший стовп:** Мінімальні вимоги до капіталу (кредитний, ринковий, операційний ризику)
2. **Другий стовп:** Наглядовий процес (SREP — Supervisory Review and Evaluation Process, ICAAP)
3. **Третій стовп:** Ринкова дисципліна (публічне розкриття інформації банками)
 - LCR $\geq$ 100% (короткострокова ліквідність)
 - NSFR $\geq$ 100% (стабільне фінансування)
 - Leverage Ratio $\geq$ 3% (Tier 1 капітал / Сукупні активи)
 - Capital Conservation Buffer — 2,5% від RWA

Тема 2.3 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (1 год.)

Задача 1. Порівняльний аналіз вимог Базеля II та Базеля III до капіталу банку: розрахунок мінімальних вимог до регулятивного капіталу за обома підходами для умовного банку.

Задача 2. Розрахунок показників LCR та NSFR для умовного банку. Висновок щодо відповідності вимогам Базеля III та рекомендації щодо управління ліквідністю.

Задача 3. Розрахунок коефіцієнта левериджу та оцінка позиції умовного банку відповідно до вимог Базельського комітету.

Самостійна робота (4 год.)

- Опрацювання документу «Основні принципи ефективного банківського нагляду» (Базельський комітет, переклад НБУ, 2024, bank.gov.ua)
- Підготовка аналітичної записки: «Стан імплементації стандартів Базеля III в Україні: досягнення та виклики»
- Аналіз Звіту НБУ про фінансову стабільність (2023 або 2024) у частині дотримання банками вимог до капіталу та ліквідності
- Розв'язання задач на розрахунок LCR, NSFR, Leverage Ratio (4 задачі)

Очікуваний результат: студент вміє застосовувати вимоги Базельських угод, розраховувати ключові показники достатності капіталу та ліквідності, оцінювати стан імплементації міжнародних стандартів в Україні.

Тема 2.4 — Лекційний матеріал

Заходи впливу НБУ та антикризове регулювання

Лекція 8–9 (4 год.): Класифікація заходів впливу НБУ: заходи раннього втручання (письмові застереження, укладення угод про усунення порушень, встановлення особливого режиму контролю) та примусові заходи (обмеження/зупинення/відкликання ліцензії, відсторонення керівництва, призначення куратора). Підстави для застосування заходів впливу.

Виведення неплатоспроможного банку з ринку: визнання банку неплатоспроможним, режими виведення (передача активів і зобов'язань, ліквідація). Тимчасова адміністрація: поняття, підстави запровадження, повноваження тимчасового адміністратора. Роль ФГВФО у виведенні банків та відшкодуванні коштів вкладникам.

Антикризове регулювання

Кризові явища у банківській системі: ознаки системної банківської кризи, механізми антикризового реагування держави. Досвід банківських криз 2014–2016 рр. та регуляторна реформа. Антикризові регуляторні заходи НБУ в умовах воєнного стану (2022–2024 рр.).

- Показники фінансової стійкості як індикатори кризи (МВФ FSI)
- Bail-in vs Bail-out: сучасні підходи до порятунку банків
- Системно важливі банки (SIBs): критерії, особливості регулювання

Тема 2.4 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Задача 1. Ідентифікація підстав для застосування заходів впливу НБУ: аналіз умовних ситуацій з порушеннями нормативів банком та вибір адекватного заходу впливу з обґрунтуванням.

Задача 2. Кейс: аналіз процедури виведення неплатоспроможного банку з ринку (за матеріалами публічних рішень ФГВФО). Оцінка застосованих заходів та їх ефективності.

Задача 3. Факторний аналіз причин банківської кризи 2014–2016 рр. в Україні: вплив макроекономічних, регуляторних та управлінських чинників.

Самостійна робота (4 год.)

- Опрацювання підручника: Крупка М. та ін. «Банківська система» (ЛНУ, 2023) — розділ «Заходи впливу та виведення банків із ринку»
- Аналіз рішень ФГВФО про виведення банків із ринку (2022–2024 рр.) за відкритими даними (fg.gov.ua)
- Підготовка аналітичної записки: «Банківська система України в умовах воєнного стану: регуляторна відповідь НБУ» (за даними bank.gov.ua)
- Розв'язання комплексного розрахункового завдання з діагностики фінансового стану банку та визначення необхідних заходів впливу

Очікуваний результат: студент вміє класифікувати заходи впливу НБУ, аналізувати процедури виведення банків із ринку та оцінювати ефективність антикризового регулювання.

Інформаційні технології у банківському нагляді та сучасні тенденції

Тема 3.1

SupTech та RegTech у банківському нагляді: застосування інформаційних технологій регуляторними органами та банками для автоматизації наглядових процесів.

Тема 3.2

Цифровізація банківського нагляду: електронна звітність банків, автоматизований аналіз даних, Big Data та штучний інтелект у виявленні ризиків.

Тема 3.3

Протидія відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (AML/CFT): нормативна база, вимоги FATF, роль банків та НБУ у системі фінансового моніторингу.

Тема 3.4

Кібербезпека у банківському секторі та перспективи банківського регулювання. Вимоги НБУ до кіберзахисту банків, цифрові активи, відкритий банкінг та євроінтеграція.

Тема 3.1 — Лекційний матеріал

SupTech та RegTech у банківському нагляді

Лекція 10–11 (4 год.): Поняття SupTech (Supervisory Technology) — застосування технологій регуляторами для підвищення ефективності нагляду. RegTech (Regulatory Technology) — технологічні рішення для банків щодо дотримання регуляторних вимог. Основні категорії SupTech-рішень: автоматизований збір та аналіз звітності, системи раннього попередження на основі ML, моніторинг транзакцій у реальному часі.

Застосування ШІ та Big Data у нагляді: machine learning для виявлення аномалій у фінансовій звітності, NLP для аналізу текстових звітів та новин, графові моделі для виявлення схем відмивання коштів. Досвід ЄЦБ, ФРС, НБУ у впровадженні SupTech-рішень.

Шляхи цифровізації банківського нагляду

- Автоматизована звітність: XBRL-формати, API-інтеграція між банками та НБУ
- Ризик-орієнтований нагляд на базі даних у реальному часі
- Автоматизована перевірка нормативів без участі людини
- Системи RegTech для автоматичного формування регуляторної звітності
- Сандбокс-середовища для тестування інноваційних фінансових продуктів
- Хмарні технології та блокчейн у процесах нагляду
- Стратегічне партнерство НБУ з провідними FinTech-компаніями

Тема 3.1 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Огляд та порівняння RegTech-рішень для банківської відповідності: виявлення сильних і слабких сторін, функціональних можливостей та вартості впровадження. Формулювання рекомендацій для умовного банку.

Завдання 2. Практичне моделювання: розробка схеми SupTech-інфраструктури для автоматизованого наглядового моніторингу банку з урахуванням вимог НБУ.

Завдання 3. Кейс: аналіз впровадження SupTech-інструментів у практику центрального банку (ЄЦБ або НБУ) та розробка рекомендацій щодо вдосконалення.

Самостійна робота (4 год.)

- Опрацювання підручника: Крупка М. та ін. «Банківська система» (ЛНУ, 2023) — розділ «Цифровізація банківського нагляду»
- Підготовка аналітичної записки: «SupTech як інструмент підвищення ефективності банківського нагляду: світовий досвід та Україна»
- Проведення порівняльного аналізу RegTech-рішень (за відкритими даними): можливості застосування в Україні
- Опрацювання звіту НБУ щодо використання технологій у банківському нагляді (bank.gov.ua)

Очікуваний результат: студент вміє аналізувати SupTech та RegTech-рішення, оцінювати їх застосування у банківському нагляді та розробляти рекомендації щодо цифровізації наглядових процесів.

Тема 3.2 — Лекційний матеріал

Цифровізація банківського нагляду

Лекція 12–13 (4 год.): Електронна звітність банків: стандарти XBRL, DPM (Data Point Model), COREP/FINREP — вимоги ЄС та їх впровадження в Україні. API-інтеграція між банками та регулятором: переваги, виклики, технічні стандарти. Бази даних банківської звітності НБУ: структура, доступ, аналітичні можливості.

Big Data та штучний інтелект у нагляді: збір і обробка великих масивів неструктурованих даних. Алгоритми виявлення аномалій та шахрайських транзакцій. Предиктивні моделі для прогнозування фінансового стану банків. Інструменти: Python/R для аналізу наглядових даних, дашборди візуалізації ризиків.

Інструменти аналізу наглядових даних

Аналітичні платформи та BI-інструменти для обробки банківської звітності. Відкриті дані НБУ: API-доступ до статистики банківської системи. Моделювання фінансових ризиків: регресійний аналіз, дерева рішень, нейронні мережі.

Ключові формули та підходи

- $PP = \text{Вхідні дані} \rightarrow \text{Модел ь ML} \rightarrow \text{Ймовірність дефолту (PD)}$
- $LGD = \text{Втрати при дефолті} / \text{Сума вимог при дефолті}$
- $EL = PD \times LGD \times EAD$ (очікувані втрати)

Тема 3.2 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Задача 1. Практична робота з відкритими даними НБУ (bank.gov.ua/ua/statistic): завантаження та обробка статистики банківської системи у форматі Excel/CSV. Побудова аналітичного звіту з використанням BI-інструментів.

Задача 2. Розробка спрощеної моделі оцінки ймовірності дефолту банку (logistic regression) на основі наглядових даних (умовний датасет). Інтерпретація результатів.

Задача 3. Кейс: оцінка доцільності впровадження XBRL-звітності для банків України — аналіз витрат, переваг та технічних вимог.

Самостійна робота (4 год.)

- Опрацювання навч. посіб.: Мельник С. І., Шевченко Н. В., Висоцька І. Б. «Банківська система» (ЛДУВС, 2023) — розділ «Інформаційне забезпечення банківського нагляду»
- Підготовка реферату: «Застосування Big Data та штучного інтелекту у банківському нагляді: досвід ЄЦБ та НБУ»
- Аналіз відкритих API-даних НБУ (bank.gov.ua): динаміка ключових показників банківської системи за 2022–2024 рр.
- Розв'язання задач на розрахунок PD, LGD, EL (5 задач)

Очікуваний результат: студент вміє працювати з відкритими наглядовими даними, застосовувати аналітичні інструменти для оцінки банківських ризиків та інтерпретувати результати кількісних моделей.

Тема 3.3 — Лекційний матеріал

Протидія відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (AML/CFT)

Лекція 14 (2 год.): Система протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (AML/CFT): поняття, міжнародна та національна нормативна база. FATF (Financial Action Task Force): рекомендації, механізм взаємної оцінки, наслідки включення до «сірого» та «чорного» списків. Директиви ЄС у сфері AML (AMLD4, AMLD5, AMLD6).

Роль банків у системі фінансового моніторингу: первинний фінансовий моніторинг; процедури KYC (Know Your Customer) та CDD (Customer Due Diligence); ідентифікація PEP (Politically Exposed Persons); звітність про підозрілі операції (STR) до ДСФМ України. Санкційний комплаєнс у банках.

Наглядові аспекти AML/CFT

Кризові явища у сфері AML: ознаки підозрілих операцій, типології відмивання коштів, схеми з використанням цифрових активів. Антикризові регуляторні заходи НБУ та ДСФМ у сфері фінансового моніторингу.

- Ризик-орієнтований підхід до AML-нагляду
- Технологічні рішення для AML: автоматичний моніторинг транзакцій
- Відповідальність банків за порушення законодавства у сфері AML

Тема 3.3 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Ідентифікація підозрілих фінансових операцій: аналіз умовних транзакцій за ознаками підозрілості (відповідно до критеріїв ДСФМ та FATF). Складання звіту про підозрілу операцію (STR — Suspicious Transaction Report).

Завдання 2. Розробка процедури KYC/CDD для умовного банку: схема ідентифікації клієнта, перелік необхідних документів, критерії присвоєння рівня ризику клієнту.

Завдання 3. Кейс: розробка AML-плану для банку, що планує розширення послуг у сфері криптовалют — аналіз ризиків та відповідних регуляторних вимог.

Самостійна робота (4 год.)

- Опрацювання підручника: Карапетян О. М. (ред.) «Фінансова розвідка» (ЗУНУ, 2024) — розділи щодо AML/CFT та ролі банків у системі фінансового моніторингу
- Підготовка аналітичної записки: «Фінансовий моніторинг у банках України в умовах воєнного стану: регуляторні виклики та рішення»
- Ознайомлення з Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів...» (zakon.rada.gov.ua)
- Підготовка таблиці «40 рекомендацій FATF: вимоги до банків та механізми реалізації в Україні»

Очікуваний результат: студент вміє ідентифікувати підозрілі фінансові операції, розробляти процедури KYC/CDD, складати STR та орієнтуватися у вимогах FATF і системи фінансового моніторингу України.

Тема 3.4 — Лекційний матеріал

Кібербезпека у банківському секторі та перспективи регулювання

Лекція 15 (2 год.): Кіберризики у банківській сфері: класифікація загроз (DDoS-атаки, фішинг, ransomware, соціальна інженерія), особливості кіберзагроз в умовах воєнного стану. Вимоги НБУ до кібербезпеки банків: Положення НБУ «Про організацію заходів із забезпечення інформаційної безпеки в банківській системі України» (Постанова № 178, 2022).

Перспективи банківського регулювання: відкритий банкінг (Open Banking) та PSD2/3; регулювання цифрових активів та криптовалют (MiCA в ЄС, регулювання НБУ); CBDC (цифрова валюта центрального банку) — е-гривня. Євроінтеграція та гармонізація регулювання з вимогами ЄС.

Стратегічний розвиток банківського нагляду

Стратегія розвитку банківського сектору України: адаптація до вимог ЄС, впровадження директиви CRD VI, стандартів Basel IV. Збалансована система показників (BSC) у банківському нагляді. КРІ ефективності наглядової діяльності НБУ.

- Перспективи: цифровий нагляд у реальному часі (Real-time supervision)
- КРІ наглядової діяльності: охоплення перевітками, своєчасність реагування
- Стратегічний контроль та коригування регуляторної стратегії НБУ

Тема 3.4 — Практичне заняття та СРС

Практичне заняття (2 год.)

Завдання 1. Оцінка кіберзахищеності умовного банку: розробка матриці кіберризиків відповідно до вимог Постанови НБУ № 178 (2022). Формулювання рекомендацій щодо мінімізації кіберризиків.

Завдання 2. Розробка стратегічного плану розвитку наглядових технологій для умовного регуляторного органу: визначення місії, цілей, ключових SupTech-ініціатив та KPI.

Завдання 3. Підсумкова дискусія: «Які тенденції у банківському регулюванні є найбільш актуальними для України в контексті євроінтеграції?»

Самостійна робота (5 год.)

- Опрацювання підручника: Крупка М. та ін. «Банківська система» (ЛНУ, 2023) — розділ «Цифровізація та перспективи розвитку банківського нагляду»
- Підготовка комплексного аналітичного завдання: оцінка ефективності системи банківського нагляду в Україні за системою KPI
- Підготовка презентації: «Перспективи розвитку банківського регулювання в Україні в контексті євроінтеграції» (10–12 слайдів)
- Систематизація матеріалу всього курсу для підготовки до іспиту

Очікуваний результат: студент вміє оцінювати кіберризики банку, розробляти стратегічні плани розвитку наглядових технологій та визначати KPI для моніторингу їх виконання.

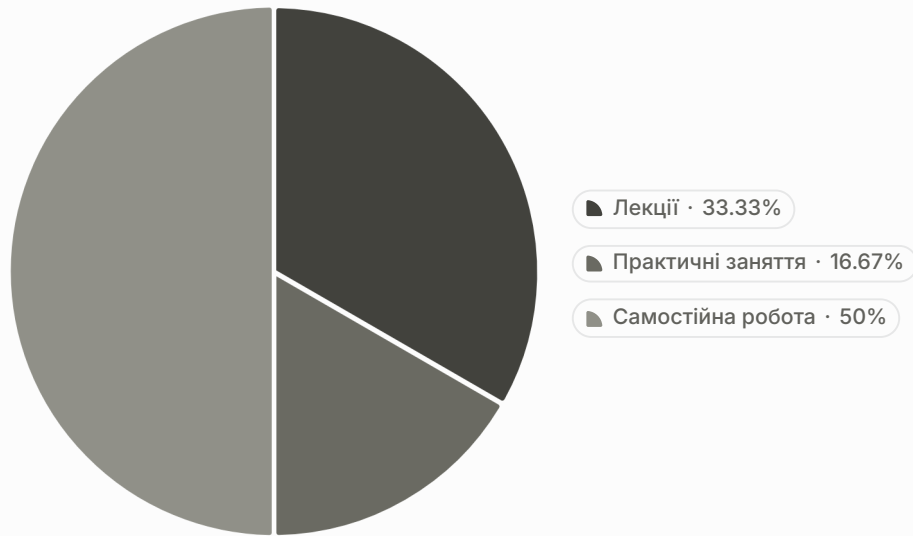
Розподіл навчального часу – 90 годин

Модуль	Тема	Лекції (год.)	Практичні (год.)	СРС (год.)
Модуль 1	Тема 1.1 – Система регулювання та нагляду	2	1	4
	Тема 1.2 – Ліцензування банків	2	1	4
	Тема 1.3 – Пруденційний нагляд та CAMELS	2	2	4
Модуль 2	Тема 2.1 – Нормативи банківської діяльності	4	1	4
	Тема 2.2 – Управління ризиками в банках	2	2	4
	Тема 2.3 – Міжнародні стандарти (Базель)	2	1	4
	Тема 2.4 – Заходи впливу НБУ та антикризове регулювання	4	2	4
Модуль 3	Тема 3.1 – SupTech та RegTech у нагляді	4	2	4
	Тема 3.2 – Цифровізація банківського нагляду	4	2	4
	Тема 3.3 – AML/CFT та фінансовий моніторинг	2	2	4
	Тема 3.4 – Кібербезпека та перспективи регулювання	2	2	5
Разом		30	15	45

Загальний обсяг: **90 годин = 3 кредити ЄКТС**. Підсумковий контроль – іспит. Розподіл є орієнтовним і може коригуватися відповідно до специфіки навчального процесу.

Структура навчального часу

Коментар до розподілу

Загальний обсяг — **90 годин (3 кредити ЄКТС)** — розподілено між трьома формами роботи для забезпечення балансу між теорією та практикою у сфері банківського нагляду і регулювання.

Лекції — 30 год. (33,33%)

Системне подання ключового теоретичного матеріалу з використанням наочних схем, нормативних документів НБУ та прикладів із наглядової практики.

Практичні — 15 год. (16,67%)

Відпрацювання навичок розрахунку нормативів, CAMELS-аналізу, роботи з наглядовими даними, аналіз кейсів та захист міні-проектів.

Самостійна робота — 45 год. (50%)

Поглиблене вивчення, підготовка завдань, робота з джерелами НБУ та міжнародних організацій. Самостійна робота становить **50% обсягу дисципліни**.

Самостійна робота студентів — Детальний опис

Опрацювання літератури

Поглиблене вивчення теоретичного матеріалу за підручниками з банківського нагляду і регулювання (Крупка, Мельник, Карапетян та ін.), нормативно-правовими актами НБУ, документами Базельського комітету та FATF, науковими статтями у фахових виданнях. Студент конспектує ключові положення та порівнює підходи різних регуляторів.

Індивідуальні завдання

Виконання розрахункових завдань (нормативи НБУ, CAMELS, LCR, NSFR); аналітичних завдань (порівняльний аналіз банків, структура ризиків, динаміка нормативів); творчих завдань — есе, аналітичні записки, міні-дослідження з актуальних питань банківського нагляду та FinTech.

Робота з інформаційними ресурсами

Опрацювання офіційних сайтів: НБУ (bank.gov.ua), ФГВФО (fg.gov.ua), ДСФМ (sdfm.gov.ua), Верховної Ради (zakon.rada.gov.ua), Базельського комітету (bis.org), ЄЦБ (ecb.europa.eu). Аналіз статистичних звітів, пошук актуальної інформації для навчальних завдань.

Підготовка до занять та іспиту

Підготовка до практичних занять (опрацювання умов задач, повторення теорії); підготовка до тестувань (ключові терміни, нормативи, формули); підготовка до контрольних робіт за кожним модулем та підготовка до іспиту (систематизація знань, типові задачі).

Форми контролю знань

1

Поточний контроль

Завдання: розрахункові та аналітичні вправи за темами змістовного модуля. Оцінюються регулярність виконання завдань, якість відповідей і рівень засвоєння матеріалу. Поточний контроль формує накопичувальну оцінку протягом семестру. Проводиться після кожної теми у формі тестування (10–15 питань) або усного опитування.

2

Проміжний контроль

Самостійна робота — комплексне ситуаційне завдання або реферат, які охоплюють теми змістовних модулів (теоретичні питання щодо банківського нагляду, розрахункові задачі з нормативів, CAMELS-аналіз). Оцінюються повнота відповіді, правильність розрахунків та обґрунтованість висновків. Проводиться після завершення кожного змістовного модуля.

3

Підсумковий контроль — Іспит

Іспит відповідно до навчального плану. Форма проведення — письмова (теоретичні питання + розрахункові задачі) або комбінована (тестування + практичне завдання). Підсумкова оцінка враховує результати поточного, проміжного та підсумкового контролю відповідно до встановленої шкали: **100-бальна система** з переведенням у національну шкалу та ЄКТС (A, B, C, D, E, FX, F).

Методи викладання

Викладання дисципліни «Банківський нагляд і регулювання» поєднує класичні академічні та інтерактивні методи, що забезпечує формування не лише міцної теоретичної бази, а й практичних навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності у сфері фінансів, банківської справи та інформаційних технологій.

Лекції

Системне подання теоретичного матеріалу з використанням наочних схем, нормативних документів НБУ та Базельського комітету, прикладів із реальної наглядової практики; студенти ведуть конспекти та задають уточнювальні запитання.

Кейс-стаді

Аналіз реальних ситуацій із банківського нагляду (виведення банків із ринку, застосування заходів впливу НБУ, банківські кризи); студенти виявляють проблему, пропонують рішення та обґрунтовують висновки.

Практичні задачі

Розрахункові вправи за темами (нормативи НБУ, CAMELS-аналіз, LCR, NSFR, NPL); відпрацювання алгоритмів розв'язання та інтерпретації результатів для наглядових цілей.

Дискусії

Обговорення актуальних проблем банківського регулювання в Україні (євроінтеграція, SupTech, AML/CFT, кібербезпека, цифрові активи); розвиток критичного мислення та аргументації.

Нормативні документи

Опрацювання Закону «Про банки і банківську діяльність», постанов та інструкцій НБУ, документів Базельського комітету та рекомендацій FATF; формування навичок роботи з регуляторною базою.

Самостійне дослідження

Підготовка аналітичних записок, міні-рефератів і презентацій за обраною темою; розвиток навичок самостійного пошуку та систематизації інформації з ресурсів НБУ, МВФ, Базельського комітету.

Усі методи спрямовані на формування компетентностей, передбачених освітньо-професійною програмою спеціальності 123 «Комп'ютерна інженерія» (ОП «Фінанси, банківська справа та страхування в УІС і технологіях»).

Рекомендована література та ресурси

Підручники та навчальні посібники (2022–2024 рр.)

1

Крупка М., Андрущак Є., Пайтра Н. та ін.
Банківська система : підручник / за ред. М. Крупки. — 2-ге вид., переробл. і доповн. — Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. — 524 с.

2

Мельник С. І., Шевченко Н. В., Висоцька І. Б.
Банківська система : навчальний посібник у схемах і таблицях. — Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023.

3

Карапетян О. М. (заг. редакція, укладач)
Фінансова розвідка : навчальний посібник. — Тернопіль : Західноукраїнський національний університет, 2024. — 339 с.

4

Стойко О. Я., Дема Д. І.
Фінанси : підручник. — Житомир : Університет «Полісся», 2024. — 317 с.

5

Базельський комітет з банківського нагляду
Основні принципи ефективного банківського нагляду / переклад НБУ. — Банк міжнародних розрахунків, 2024. (bank.gov.ua)

6

Кудінова А. В., Кулага І. В., Лопух К. В.
Основи економічних знань : навч. посіб. — Київ : ВЦ «Академія», 2023. — 208 с.

7

Якименко І. Л., Петрашко Л. П.
Стратегія сталого розвитку: Європейські горизонти. — Київ : НУХТ, 2022. — 337 с.

8

Єршова О. О., Гончаренко І. М.
Сучасні моделі управління розвитком бізнесу. Журнал стратегічних економічних досліджень. — 2022. — № 2(7). — С. 75.

Нормативно-правова база

- **Закон України «Про банки і банківську діяльність»**
zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14
- **Закон України «Про Національний банк України»**
zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14
- **Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів...»**
zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20

Офіційні ресурси та фахові видання

Національний банк України bank.gov.ua	Фонд гарантування вкладів фізичних осіб fg.gov.ua
Державна служба фінансового моніторингу sdfm.gov.ua	Верховна Рада України zakon.rada.gov.ua
Базельський комітет (BIS) bis.org/bcbs	Журнал «Економіка та суспільство» economyandsociety.in.ua
Журнал стратегічних економічних досліджень	